

Список використаних джерел

1. Принцип безперервності влади під час війни. Національна асоціація адвокатів України. URL: [Принцип безперервності влади під час війни дослідили на круглому столі | НААУ](#)
2. Закон України Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію, № 3543-ХІІ : станом на 01.01.2025.. URL: [Про мобілізаційну підготовк... | від 21.10.1993 № 3543-ХІІ](#)
3. Закон України Про державну службу : від 10.12.2015, № 889-VIII. URL: [Про державну службу | від 10.12.2015 № 889-VIII](#)
4. Постанова Кабінету Міністрів України Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану : від 05.06.2024, № 650. URL: [Деякі питання бронювання військово... | від 05.06.2024 № 650](#)

Климчук О.В.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто особливості публічного управління у сфері енергетичної безпеки в умовах реалізації цілей сталого розвитку. Здійснено аналіз викликів, що постають перед енергетичним сектором у сучасному світі, зокрема в умовах глобальної енергетичної трансформації, кліматичних змін та геополітичної нестабільності. Визначено напрями удосконалення системи

публічного управління України задля досягнення енергетичної стійкості, диверсифікації джерел енергії та підвищення енергоефективності. Обґрунтовано роль державної політики, міжсекторальної взаємодії та інституційного потенціалу у забезпеченні енергетичної безпеки як складової сталого розвитку.

Ключові слова: енергетична безпека, сталий розвиток, публічне управління, державна політика, відновлювана енергетика, енергоефективність.

В системі публічного управління сталий розвиток розглядається як глобальна концепція гармонійного поєднання економічного зростання, екологічної рівноваги та соціальної справедливості, передбачаючи формування ефективної системи енергетичної безпеки. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах кліматичних змін, ресурсного виснаження та геополітичних викликів, що впливають на стабільність енергопостачання. Водночас забезпечення енергетичної безпеки потребує дієвого публічного управління, здатного координувати політику держави, органів місцевого самоврядування, приватного сектору та громадянського суспільства.

Формування в сучасних умовах енергетичної безпеки кожної країни – це один із пріоритетних, але, водночас, досить складних напрямів у системі державного управління щодо гарантування національної безпеки, тому що управлінська діяльність у цій сфері потребує врахування різноманітних аспектів життєдіяльності країни. Передусім, мова йде про ресурсні, техніко-технологічні, економічні, екологічні, організаційно-адміністративні, управлінські, соціальні, інноваційні, інвестиційні, політичні, геополітичні, безпекові, світоглядні та інші аспекти ефективного енергозабезпечення життєво важливих потреб людини, суспільства, суб'єктів господарювання та держави загалом. У стратегіях модернізації національного паливно-енергетичного

комплексу кожної країни необхідно підвищувати ефективність використання традиційних енергетичних ресурсів (нафта, природний газ, вугілля) та здійснювати масштабне споживання нових та відновлюваних джерел енергії (зокрема, сонячна, вітрова, геотермальна, біологічні види палива, енергія морів та океанів тощо). Інтенсивна динаміка процесів ціноутворення, що спостерігається наразі на світових енергетичних ринках, вимагає застосування системних підходів до енергозабезпечення [1, 5].

У сучасному світі енергетика виступає основою майже всіх сфер у державній життєдіяльності та не лише відіграє вирішальну роль в економічному прогресі країни, а й формує основоположну базу щодо забезпечення сталого розвитку суспільства загалом. Енергетичну безпеку в умовах сьогодення потрібно розглядати як одну із найважливіших складових частин економічної безпеки країни, оскільки лише за умови надійного забезпечення усіма необхідними видами паливно-енергетичних ресурсів можливе повноцінне функціонування всіх економічних і державних інституцій. Саме тому процес споживання енергетичних носіїв має бути максимально цілеспрямованим і відповідним чином організованим, враховуючи дедалі зростаючі загальні потреби суспільства та об'єктів господарювання. До того ж, потрібно враховувати той факт, що рівень енергетичного забезпечення держави (суспільства) за будь-яких соціально-політичних умов не може бути цілком надійним. Це зумовлюється тим, що в умовах глобалізаційних впливів сформовані позиції держав, які виступають енергетичними донорами, відрізняються підвищеною нестабільністю, значною непередбачуваністю, політичним егоїзмом та різними проявами агресивності [2, 4].

Відтак, публічне управління у сфері енергетики потрібно розглядати як цілісну систему взаємодії державних інституцій, недержавних суб'єктів та міжнародних організацій, яка спрямована на прийняття ефективних управлінських рішень для формування енергетичної стійкості, тобто здатності

енергосистеми забезпечувати надійне, доступне та безпечне постачання необхідних видів енергії. У контексті формування національної енергетичної безпеки потрібно задіювати механізми публічного управління для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), окреслених ООН, зокрема, ЦСР 7 “Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх” та ЦСР 13 “Боротьба зі зміною клімату”. Також необхідно впроваджувати **моделі енергетичного управління**: інтеграція стратегічного планування, нормативно-правового регулювання, участі зацікавлених сторін тощо.

Потрібно зауважити, що Україна перебуває в умовах тривалої трансформації енергетичного сектору, яка супроводжується високими ризиками: середній рівень залежності від імпорту енергоресурсів, застарілі енергетичні інфраструктури, нестабільність ринку електроенергії. Військова агресія РФ значно погіршила без того критичну ситуацію: зруйновані генеруючі потужності, пошкоджені мережі, посилення кіберзагроз тощо. Серед основних викликів у центр уваги виходять: енергетична ізоляція окупованих територій; зниження інвестиційної привабливості запропонованих енергетичних проєктів; нерівномірна інтеграція відновлюваних джерел енергії (ВДЕ); низький рівень енергоефективності в промисловості та житловому секторі.

Така ситуація вимагає запровадження комплексного механізму публічного управління енергетичною безпекою України, що розглядається в якості багаторівневого та багатофункціонального процесу, який органічно об’єднує в собі енергетичний менеджмент всіх форм юридичного права та функціонуючих видів енергетики зі своїм рівнем визначених обов’язків та повноважень із єдиною надсистемною метою забезпечення нормованого функціонального режиму роботи паливно-енергетичного комплексу країни [7]. Держава має стимулювати діяльність агропромислового комплексу у напрямку надання преференцій щодо виробництва біомаси та різних видів біопалива (тверде біопаливо, біодизель, біоетанол, біогаз) [3]. При цьому, систему

сформованого ринку біопалива потрібно розглядати як цілісний структурований комплекс організаційно-економічних, техніко-технологічних, суспільно-соціальних та екологічних елементів, які перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємовідносинах один з одним, створюючи відповідну цілісність та єдність на внутрішньому енергетичному ринку країни [6].

Сталий розвиток паливно-енергетичного сектору України неможливий без ефективно функціонуючих інституцій, здатних розробляти, впроваджувати та контролювати державну політику в галузі енергетики. Основні напрями мають бути зосереджені на таких аспектах, як:

- **посилення повноважень Міненерго** в частині стратегічного планування, координації з іншими міністерствами (екології, фінансів, економіки);

- **переосмислення ролі Держенергоефективності** з акцентом на проєктний менеджмент, аналітику та супровід регіональних ініціатив з енергозбереження;

- **підвищення незалежності та прозорості НКРЕКП** для ефективного тарифного регулювання, балансу між інтересами споживачів та інвесторів;

- **децентралізація енергетичного управління:** розширення повноважень органів місцевого самоврядування у питаннях розвитку локальних систем енергопостачання, управління енергоресурсами громад.

Правове забезпечення формує основу для функціонування енергетичного ринку, стимулювання інновацій, захисту прав споживачів та підтримки відновлюваної енергетики. Для цього необхідними інструменти мають бути:

- **прийняття оновленої енергетичної стратегії України до 2050 року**, яка чітко визначатиме цілі декарбонізації, темпи розвитку відновлюваних джерел енергії, баланс енергоресурсів;

– **законодавче впровадження вуглецевого регулювання:** внутрішній вуглецевий податок, механізми моніторингу викидів, підтримка “чистих” технологій;

– **удосконалення закону “Про енергетичну ефективність”** (конкретизація механізмів енергосервісних контрактів (ESCO), обов’язкові енергетичні аудити);

– **розробка стандартів та норм для “зеленого” будівництва,** енергоефективних приладів, Smart Grid технологій.

Залучення суспільства до формування енергетичної політики забезпечує легітимність рішень та підвищує енергетичну грамотність населення. Органам місцевого самоврядування доцільно зосередити увагу на таких напрямках дій:

– **розвиток місцевих ініціатив:** енергетичні кооперативи, муніципальні енергетичні стратегії;

– **підвищення енергетичної грамотності населення** через освітні програми, інформаційні кампанії, інтеграцію теми енергоефективності в шкільну освіту;

– **механізми консультацій з громадськістю** у процесі планування нових енергетичних об’єктів або змін у тарифній політиці.

Для забезпечення сталості енергосистеми необхідно залучати фінансові ресурси як державного, так і приватного секторів. Тим самим розвиваючи державно-приватне партнерство, ключовими механізми якого є:

1. **Фінансові стимули для інвесторів у ВДЕ:** податкові пільги, компенсаційні механізми, “зелений” тариф або система контрактів на різницю (CfD).

2. **Створення державного Фонду енергетичного переходу** для підтримки проєктів з модернізації мереж, відновлюваної енергетики, зберігання енергії.

3. **Субсидування енергоефективності для домогосподарств** – програми “теплих кредитів”, гранти на утеплення будівель, заміну котлів, встановлення

сонячних панелей.

4. Гарантії держави для великих інфраструктурних проєктів – особливо в частині розвитку гідроенергетики, біоенергетики та водневої економіки.

5. Участь у міжнародних ініціативах забезпечує доступ до фінансування, технологій і експертизи.

Прозорість і відкритість інформації створює передумови для ефективного державного управління, контролю витрат енергії, прогнозування ймовірних ризиків. Для цього потрібно здійснювати такі сучасні підходи:

– **розвиток цифрових платформ моніторингу енергоспоживання** (Energy Management Systems, Smart Meters);

– **відкрита статистика та геоінформаційні системи (GIS)** щодо об'єктів генерації, втрат, інвестиційних проєктів;

– **інтеграція інструментів e-governance у публічну енергетичну політику:** участь громадськості через електронні консультації, моніторинг тарифів;

– **використання великих даних (Big Data)** та штучного інтелекту для прогнозування енергетичного попиту, ефективного управління мережами.

Забезпечення енергетичної безпеки має здійснюватися у тісному взаємозв'язку із цілями сталого розвитку, що є базовим компонентом:

1) **економічної стабільності:** через надійність енергопостачання для бізнесу;

2) **соціальної справедливості:** доступність енергії для уразливих верств населення;

3) **екологічної рівноваги:** перехід до відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів CO₂;

4) **політичної незалежності:** енергетична автономність держави.

Загалом виконання завдань ЦСР вимагає комплексної інтеграції енергетичної політики з кліматичною, промисловою, соціальною стратегіями. Як наслідок, комплексність механізмів публічного управління, що поєднують регуляторну, інституційну, економічну, соціальну та екологічну складові, є основною умовою досягнення сталої, безпечної, доступної та екологічно відповідальної енергетичної системи. Україні, як державі з високими ризиками в енергетичному секторі, необхідно запровадити інтегровану модель управління, що орієнтована не лише на енергетичну автономію, але й на відповідність глобальним цілям сталого розвитку.

Підводячи підсумок, доцільно відзначити, що наведені напрями удосконалення управлінських механізмів можуть бути використані органами державної влади для: модернізації системи прийняття рішень у сфері енергетики; оптимізації повноважень та функціоналу ключових інституцій; впровадження принципів good governance (прозорість, підзвітність, участь громадськості). Рекомендації щодо зміцнення інституційної спроможності дозволяють удосконалити діяльність таких органів державного управління, як Міненерго, Держенергоефективність та органів місцевого самоврядування, зокрема у впровадженні регіональних енергетичних стратегій. Запропоновані підходи допоможуть адаптувати систему управління до кризових умов, включаючи розподілену генерацію, автономні системи живлення, децентралізацію управлінських функцій, формування муніципальних планів переходу до ВДЕ, підготовки інвестиційних проектів з підвищення енергоефективності, подання заявок на міжнародне фінансування з “зелених” фондів.

Таким чином, ефективне публічне управління є ключовим чинником у забезпеченні енергетичної безпеки, особливо в умовах реалізації Цілей сталого розвитку. Для досягнення цього необхідно: модернізувати інституційну структуру управління енергетикою; створити правові механізми підтримки

“зеленої” енергетики; забезпечити прозору участь громадськості; залучити інвестиції до стратегічно важливих секторів. Переосмислення підходів до публічного управління енергетикою у напрямі децентралізації дозволить Україні не лише подолати поточні кризи, а й забезпечити довгострокову стійкість та інтеграцію у світовий сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками: монографія. [О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Г. Л. Рябцев]; за ред. О. М. Суходолі. Київ: НІСД, 2023. 152 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/>.

2. Ільєнко А.С. Енергетична безпека України: сутність, загрози та механізми регулювання. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2019. Том 30 (69), № 4. С. 61–66. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/11>.

3. Климчук О.В. Виробництво біопалив – шлях до енергонезалежності агропромислового комплексу України. *Трансформаційна динаміка розвитку агропромислового виробництва.* Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Вінниця, 2011. С. 57–60.

4. Климчук О.В. Економічне значення та оптимізація використання енергетичних ресурсів. *Вісник аграрної науки.* 2015. № 6. С. 62–66.

5. Климчук О.В. Пріоритети розвитку енергетичної політики в світі та Україні. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки.* Вінниця, 2012. Вип. 1 (56). Т 1. С. 129-134.

6. Климчук О.В. Специфіка формування та механізми регулювання ринку біопалива. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2015. Вип. № 2. С. 13–21.

7. Салюк-Кравченко О.О., Семенець-Орлова І.А. Комплексний механізм публічного управління у сфері енергетичної безпеки як складової національної

стійкості (в умовах енергетичної кризи 2022-2024 років). Публічне управління та адміністрування в Україні. 2024. Вип. 41. С. 107–114. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.41.14>.